

Benedek Elek:
MI VAN A LÁDIKÁBAN?

Két leánykáról mondok mesét, gyerekek, egy szegény özvegyasszonynak a leánykairól. Mindjárt hadd tudjátok is meg, hogy az egyiket Terkának, a másikat Boriskának hívták. Nem is volt ennek a szegény özvegyasszonynak egyebe e két leánykán kívül s ezekben sem volt egész öröme.

Úgy volt bizony az, gyerekek, hogy Terka, az idősebb (már vagy tizenkét esztendő lehett), rossz szívűségével, lustaságával, örökös szomorúságot okozott az édesanyjának. Nem így Boriska. Ő két esztendővel fiatalabb volt, de már kijárt a mezőre dolgozni, s ha otthon volt, ott sem állt meg a keze: folyton tett-vett. S hát a szíve! No, az igazán arany szív volt. sokszor mondta a szegény özvegy: – Látod, látod, te Terka, el is mehetnél már szolgálatba; náladnál már kisebb leánykák is esznek idegen kenyeret. De Terka nem is hallgatott édesanyja szavára s szívesebben eljászadozott a jó meleg porban. Inkább éhezett, semhogy ráadta volna magát a munkára.

– Már biz' én – mondá magában Boriska –, amíg a két karomat bírom, nem éhezem, s mit gondolt mit nem, egy szép napon elindult, hogy szolgálatot keressen. Nehezen esett neki, meg az édesanyjának is a megválás, de Boriska megvigasztalta az édesanyját, hogy csak ne búsuljon, majd talál ő jó helyet s küld haza pénzt, de sokat.

Ment, mendegélt a jó kis leányka, hegyeken-völgyeken által, ment, amerre a szeme látott. Bizony, nem tudta szegényke, hol leszen megállapodása. Hát egyszer csak mit hall? Ő bizony keserves nyöszörgést, vinnyogást hall. Megy arrafelé, ahonnet a nyöszörgés hangja jött hát egy kutya fetreng, vergődik s nagy, erős kínjában egyre nyalogatja a lábát. Amint megpillantá Boriskát, megszólította fájdalmas, megható hangon:

– Te jó leányka, te, szánj meg engem! Nézd, tövis van a talpamban, húzd ki onnét s meghálálom.

– Oh, te szegény kutya – szólt Boriska – kihúztam volna én, ha nem is kérsz –, s ki is húzta a tövist és mindjárt be is kötötte a sebet egy darab ronggyal.

Hej, hálálkodott a kutya, de milyen nagyon hálálkodott! Majd így meg úgy megszolgálja a Boriska jóságát.

– Jól van, jól, – szabadkozék Boriska –, Isten veled. S azzal elváltak egymástól. Boriska ment tovább. Ment, mendegélt s hát most meg mit talált? Egy szőlőtőkét. De milyet? Olyat, hogy nem látszott ki a sok giz-gasztól, mindenféle burjántól. Ez is megszólítja:

– Te jó leányka, te, szabadíts meg ettől a sok giz-gasztól, bizony meghálálom.

Boriska nem kérte magát, készségesen megtisztítá a szőlőtőkét s ez csak úgy neki elevedett a tisztaságtól. Bezzeg hálálkodott a szőlőtőke is, de Boriska rá sem hallgatott, ment tovább. De alig haladt egy órányira, egy kút szólította meg, mely tele volt szeméttel. Ez is arra kérte, hogy tisztítsa meg az undok szeméttől s meghálálja. Ennek is teljesítette a kérést: olyan szépen kitakarította, hogy meg is látta benne a képét.

Hálálkodott a kút is, de a leány csak mosolygott magában: ugyan mit tehet egy kút! Ment tovább. Hát most meg mit talált útjában, gondolnátok-e? Egy össze-visszarepedezett kemencét. Könyörgött ez is: sikálja be a repedéseit s bizony megszolgálja. A jószívű Boriska szó nélkül megsikálta a kemencét s csak mosolygott a nagy hálálkodáson: ugyan bizony mit is tehet egy kemence?

Hanem, gyerekek, eközben estére vált az idő. Boriska egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a sötétségben botorkál. Jaj, édes Istenkém, de szörnyen megijedt szegény Boriska. Mi lesz most ő vele? Imára kulcsolta kis kacsóit s alázatos szívvel rebegé:

*Jó Isten, ki vagy az égben!
Vigyázz rám a sötétségben!*

Meg is hallgatá Isten Boriska imádságát. Egyszerre csak gyöngye fény villant meg a koromsötétségben: gyertya fénye egy ház ablakában. Megbátorodott szívvel sietett a ház felé. Mikor az ajtó elébe ért, egy kicsit megszeppent: hátha nem lesz jó bemennie.

– Mindegy – mondá a csöpp leányka hirtelen elhatározással –, egy életem, egy halálom, bemegegyek.

S bement. Hát a tűzhelyen egy olyan vénasszony kucorgott, hogy az orra a térdét verte. Megijedt Boriska, de összeszedte a bátorságát s köszönt illendőképpen:

– Adjon Isten jó estét, öreganyó!

– Adjon Isten neked is, leányka. Hát te ugyan bizony, hol jársz itt, ahol a madár se jár?

Megmondta Boriska, hogy ő bizony szolgálatot keres.

– Na, éppen jókor jöttél, mert szolgálót keresek –, mondá az öregasszony. – Nálam három nap egy esztendő. Egyéb dolgod nem lesz, csak főzz egyszer ennem minden nap s kora reggel két szobát söpörj ki, de a harmadikba be ne tekints, mert bizony, jaj lesz akkor neked.

Jól van, Boriska ráállott, ott maradt szolgálónak. Reggel korán kelt s mire a vénasszony fölébredt, már kisöpörte a két szobát. A harmadikban feküdt a vénasszony. Boriska nem is nézett a szoba felé. Még akkor sem, mikor a vénasszony elment hazulról. Odajárt, a jó Isten tudja hová, de Boriskának eszébe sem jutott, hogy betekintszen a szobába: vajon mi lehet ott. Bizony, nem sok gyermek állotta volna meg az ő helyében. De meg aztán egyéb gondja is volt Boriskának, mert az öregasszony, mikor elment hazulról, így szólt hozzá:

– Hallgass ide, leányka. Estére nekem olyan pecsenyét készíts, hogy az sült is legyen, főtt is legyen, de azért nem készült sem kemencében, sem kemence előtt, sem tűzhelyen, sem tűzön, sem lángon.

Szegény Boriska! Búsult, töprenkedett, csakhogy sírva nem fakadt! Hogy tudjon ő ilyen ételt készíteni!? Inkább szép csendesen elillan ebből a házból, úgymint látja, hogy itt egy krajcár érőt sem szolgálhat. Amint így évelődne szegény feje egyszerre csak – halljatok csodát, gyerekek! – megszólal a kemence:

– Hallod-e te, kis leányka, te, egyet se búsulj, ne évelődjél. Tudom én, hogy ki vagy te. Te vagy az, aki jót tettél egy társammal. Hát tedd föl csak a húst a hátamra, ott nem lesz sem bennem, sem előttem, sem a tűzön, sem a lángon s mégis addig fő, míg a leve elpárolog, aztán piros ropogásra sül.

Boriska úgy tett, ahogy a kemence mondta s hát ennek csakugyan igaza volt. Estére oly ropogós pecsenyét adott fel a vénasszony asztalára, hogy ennek szemé-szája tátva maradt a nagy álmélkodástól. Mérgelődött is magában, hogy így kifogott rajta ez a csöpp leányka s másnap már jó hajnalban fölkelt, hátha még ágyban találná Boriskát és valahogy bele köthetne. De Boriska már rég fölkelt s söpörte a szobákat. Estére ismét pompás pecsenyét adott fel, harmadnap estén nemkülönben. Mikor aztán a vénasszony fölkelt az asztaltól, így szólt Boriskához:

– Na, Boriska, hozzád hasonló leányra még nem akadtam, akiben semmi hibát ne lehessen találni. Meg is érdemled, hogy a béreden felül még meg is ajándékozzalak. Ihol itt van két kis ládika, válaszd azt, amelyik neked jobban tetszik.

Ütött-kopott volt az egyik láda, cifra a másik. Azt mond Boriska:

– Nem választok én öreganyó, magára bízom.

De most még jobban ámult-bámult az öregasszony.

– Na, hallod-e, szerencséd, hogy nem választottál. Te bizonyosan a cifrát választottad volna, s akkor ugyancsak megjáród.

Még az éjjel ott hált Boriska, reggel pedig illedelmesen elbúcsúzott az öregasszonytól s ment hazafelé. Nem is nézte, mi van a ládikában. Amint ment, mendegélt hazafelé, hát útban találta ismét a kemencét, amelyet megsikált volt. Telides-tele volt az mindenféle pompás kaláccsal. De bizony nem engedte tovább menni Boriskát, amíg ki nem szedett belőle egy jó csomót.

Tovább menve a kúthoz ért. Ez is megszólította: nézz belém, hadd hálálom meg a jószágodat. Boriska belenézett s még százszor szebb lett, mint volt annak előtte. Pedig azelőtt sem volt ám csúnya.

Ment tovább s most meg a szőlőtőke állította meg. Tele volt gyönyörűséges szép fürtökkel. Ez sem engedte tovább menni, amíg le nem szedett róla egy kötényre valót. Már-már sok is volt a jóból, de még egyéb is várt reá. Ihol, ni, szalad elébe víg ugrádozással a kutya (kutya-baja sem volt a lábának), szájában egy sült nyulat cipelt (bizonyosan a megsikált kemence sütötte meg szívességből) s hiába szabadkozott Boriska, el kellett fogadnia az ajándékot.

Alig bírta haza a sok minden jót. Bezzeg volt otthon ámulás-bámulás, mikor betoppantott a temérdek sok kaláccsal, szőlővel, meg a sült nyúllal! De hát még mikor a ládikát felnyitották! Valami tündérséges ládika lehetett ez, mert annyi sok drága kincs, gyűrű, fülbevaló, selyemruha, arany, ezüstpénz jött ki belőle, mintha csak egy nagy hombár lett volna s nem amolyan ici-pici kis ládika.

Hej, édes jó Istenem, bezzeg örült a szegény özvegyasszony! Sírva-sírt szertelen nagy örömeiben. Hanem Terka, ő bizony nem örült. Pedig Boriska testvériesen megosztozott vele mindenből. – Hiszen jól van – gondolta magában Terka –, amit hoztál, annak fele az enyém, de most majd én is elmegyek ahhoz az öregasszonyhoz, hanem én bizony nem osztozkodom meg veled s mégis csak több kincsem meg ruhám lesz nekem, Boriska!

S csakugyan, Terka még aznap útra indult. Boriska jól megmagyarázta neki, hogy merre menjen s Terka éppen azon az úton haladt. Hogy, hogy nem, elég az, hogy ő is talált egy kutyát, amelynek tövis volt a lábában. De hiába kérte, hiába vinnyogott keservesen, nem hogy kihúzta volna a tövis a lábából, de még nagyot rúgott rajta. Rábukkant a giz-gazos szőlőre, a szemetes kútra, az összevisszarepedt oldalú kemencére, de bizony egyiknek sem hallgatta meg a kérését. Majd, még dolgozik ingyen! Bárcsak azt a három napot kibírja valahogyan az öregasszonynál.

Rá is talált az öregasszony házára, ez fel is fogadta szolgálónak, de már első reggel a vénasszony korábban kelt föl s Terka még javában horkolt. Mikor aztán nagy nehezen fölébredt, nem is hallgatott a vénasszonyra, hogy mit rendelt vacsorára. Azt hitte elég, ha tüzet csinál, a húst meg fölébe teszi. Kész is volt már délre a pecsenyével s délután föl s le sétálgatott az udvaron.

Jön haza este a vénasszony, föladatja a vacsorát, de sehogy sem ízlett. Látszott rajta, hogy nem a kemence hátán sült. Az ám, de nem is szólalt meg a kemence Terkának, úgy, amint megszólalt volt Boriskának.

Másodnap, harmadnap megint csak olyan pecsenyét adott föl Terka, hogy a vénasszony meg sem ízlette. Hanem azért neki is elővett két ládikát, s azt mondá:

– Lusta voltál, rossz voltál, de azért csak válassz a két láda közül. Melyik kell: a kopott, vagy a cifra?

Bezzeg, hogy a cifrát választá. Gondolta, ha a Boriska ütött-kopott ládájában annyi sok kincs volt, mennyi lehet még ebben a gyönyörű szép ládikában.

S sietett haza, ment, mint a szél. Útközben találta a kemencét s az tele is volt mindenféle jó kaláccsal, de mikor ki akart belőle szedni, a kemence jól összeégette a kezét; a kútból is akart inni, de ennek meg olyan forró volt a vize, hogy összeégette a száját; a szőlőtőkén is volt szőlő, de olyan magasan, hogy csak létráról lehetett volna fölérni, már pedig létra itt nem volt; a kutya is elébe szaladt a sült nyúllal, de mikor el akarta venni, jól megharapta a kezét.

De Terka hamar megvigasztalódott. Feledte a keze, szája összeégését, feledte a kutya harapását, csak a ládára gondolt, csak az legyen tele, mint a Boriskáé. Még sebesebben nekiiramodott a menésnek s estére csakugyan haza is ért. Hej, hogy fog majd irigykedni Boriska, s hát mekkora lesz még a bosszúsága, ha ő majd, egy kötő nem sok, annyit sem ad neki. Na hiszen, korai volt az öröm. A ládikát fölnyitotta, de – nevesetek gyerekek! – nem volt abban egyéb: csupa ringy-rongy, hasznavehetetlen lim-lom.

...Ha a ládikában talán egyéb lett volna, az én mesém is tovább tartott volna.

1890/11.